

незвіданого, загадкового. В той же час доводиться зирити у простір крізь щілину в розтопленій на вікні льодовій намерзі, терпіти довге зимове ув'язнення в тісній і задушливій сільській хатині. Як багато прихованого смутку, жалю, відчуття духовної обікраденості в оцьому:

На окопі стара тополя,
Та й більше нічого нема.

Дослідження показує, що у модерністському дискурсі В.Свідзінського імпресіоністичний чинник є значним і художньо неповторним. Перспективними можуть бути подальші розвідки імпресіоністської поетики В.Свідзінського у її зв'язках з художніми особливостями творів раннього П.Тичини, М.Коцюбинського, української «тихої лірики» другої половини ХХ ст.

Список використаних джерел

1. Алпатов М.В. Поэтика импрессионизма/М.В.Алпатов// Французская живопись второй половины XIX века и современная ей художественная культура. – М., 1972. – 348 с.
2. Кузнецов Ю.Б. Импрессионизм в українській прозі кінця ХІХ – початку ХХ ст.: Проблеми естетики і поетики/Ю.Б.Кузнецов. – К.: Зодіак-ЕКО, 1995. – 304 с.
3. Прокоф'єв І.П. Модерністичні інтенції поезії Володимира Свідзінського/І.П. Прокоф'єв // Наукові праці Кам'янець-Подільського державного університету. Філологічні науки: Випуск 13. – Кам'янець-Подільський:ПП Заріцький, 2006. – С. 160-166.
4. Свідзінський В.Ю. Поезії/В.Ю. Свідзінський. – Луцьк: РВВ «Вежа» Волин.держ.ун-ту ім. Лесі Українки, 2003. – 398с.

Summary. The article deals with the modernistic aspects of V.Svidzinskyis poetry.The impressionistic features of his creative style are found out.

Key words: poetry, impression, impressionism, image.

Отримано: 12.09.2012 р.

УДК 821.161.2Мак1/7.08

О.В. Романиця

ПОЕТИЧНА ЛЕКСИКА ВІРШОВАНИХ ТВОРІВ ОСИПА МАКОВЕЯ

У статті розглянуто художню мову віршованих творів О.Маковея. Зокрема проаналізовано діахронію використання стилістично маркованої лексики поета.

Ключові слова: поетична лексика, архаїзми, історизми, варваризми, діалектизми, вульгаризми, неологізми.

Осип Маковей (1867 – 1925) залишив нащадкам самобутній поетичний доробок. Поетика цих віршованих творів все ще мало досліджена. Тож актуальність вивчення художньої мови О.Маковея в аспекті лексики не викликає сумнівів.

У сфері поетичної лексики прийнято звертати увагу насамперед на стилістично марковані слова: архаїзми, історизми, варваризми, діалектизми, вульгаризми, неологізми тощо. Варто зауважити, що марковану лексику у віршах О.Маковея виокремлюємо з погляду сучасної української літературної мови. «Велика мовна війна», як назвав її В.Сімович, розпочалася лише 1891 року. До того загальна для всіх українська літературна мова була у процесі «стихійного» творення. Тож О.Маковей, описуюючи сучасний йому світ, використовував звичну мову свого часу і місця.

Для вивчення поетичної лексики О.Маковея в діахронії на основі біографії письменника та узагальнення попередніх досліджень виокремлюємо три періоди: I – 1882-1887 рр.; II – 1888-1897 рр.; III – 1898-1917 рр.

З-поміж усіх видів стилістично забарвленої лексики у ранніх творах О.Маковея фіксуємо застарілі слова (архаїзми та історизми), діалектизми, вульгаризми, неологізми та іншомовні за-позичення. Розрізняють власне лексичні, лексико-фонетичні, лексико-морфологічні, лексико-словотвірні, лексико-семантичні архаїзми [3, 195 – 196]. У творах О.Маковея є майже всі типи. Власне лексичні виділено суцільним підкресленням (10%): *Заплакали усі: «Чому єму вже нас / И світ кидати?.. Суть добра-майна!»* [5, арк. 84 зв.-85]; *А як довг свій виплатив, / неврожай настав* [2, с. 33]; *Оружє то души вороже, / Хоч розумом єсьмо людьми* [5, арк. 44-44 зв.]; *А за прожиті злидні, матц, / з котрими так літа твої пішли* [5, арк. 77 зв.-78]. Пунктиром підкреслено лексико-фонетичний, лексико-словотвірний (таких – 5%) та лексико-морфологічний (таких –

5%) архаїзми відповідно. Лексико-фонетичні (70%): *Як найду єго, порівняю з метою...* [2, 28]; *Засіяв зерно се, а нива / Пісна... чекай тепер на жнива* [2, 122]. Лексико-семантичні (10%): *В богатій постелі, в шовках, лежить слабій / Сухий, лиш очі світять з-під повік* [5, арк. 84 зв.-85]. Пунктиром підкреслено лексико-фонетичні архаїзми. Загалом відсоток архаїзмів складає 8.

Історизми, що сприяють «зануренню в колорит епохи, в її мовну стихію» [3, 225], знаходимо лише у чотирьох творах, у трьох із них – це вірші про згадування колишньої слави козацької України: *Нема Сьчи-Запорожжа, козакбвз хоробрыхъ, / Нема батькбвз-отаманбвз, проводирбвз добрыхъ* [4, арк. 10-13]. *Ой іду Ъ до дівчини, / Ък стемнію сьвіт – / а під стріхов моЪ мила / з ула-ном стоіт* [4, арк. 529]. Останній приклад відносимо до історизмів лише з погляду сучасності, адже слово *улан* не було для нашого автора історизмом. Відсоток історизмів у творах нашого автора – 4.

Діалектизмів, слів чи зворотів, притаманних певним місцевим говіркам [3, 231], у творах нашого автора значно більше. І знову ж таки діалектизми фіксуємо з погляду сучасного стану української мови. Насамперед сьогодні впадають в око фонетичні діалектизми (60%): *Вже північ вибив звін з вежі давно* [5, арк. 85 зв.-86 зв.]; *Лиш часомъ гетъ десь у боръ / Зареве медвѣдь и стих-не* [4, арк. 4-7]; *Всьо учись и знай: шість порцій / Степеновань и пропорцій / И числа «ланицухові»* [5, арк. 81 зв.-82].

Лексичні діалектизми (20%) представлені різними частинами мови. Іменник: *Радість, яръ іде миленька, / Чар весняних чудних днів* [2, 122]; *Не гнівайсь, дам на парастас, / Одмовлю молитви* [2, 125]; *А колись ту старанно / лад вели гзди* [2, 33]; *Подай му силу, щоб зацвиз скорій-це / И народу в хосен приніс свій плід* [5, арк. 73-73 зв.]. Пунктиром позначено займенниковий та фонетичні діалектизми відповідно. Прикметник: *И се і тоє приманчиве, / Та вчи ся, як нема гроша!* [5, арк. 77 зв.-78]. Пунктиром підкреслено займенниковий діалектизм. Дієслово: *Головоньку пристроила, / Цвѣточками умаѣла* [4, арк. 15]; *Бо ти дуже тим сприяєш, / що тобі схлібляють лиш* [5, арк. 78 зв.-79, 84]; *Дай же, Боже, сил и духа, / Тревалости в ділах, / Щоб схисновати яр на радість / у осінних літах* [5, арк. 78-78 зв.]. Пунктиром підкреслено іменникові діалектизми. Прислівник: *Розійшлися сироти, / люди їх взяли; / пустку-хату жидові / тано наняли* [2, 33]; *И вбив він соперника сам покрійому* [5, арк. 61-61 зв.]. Пунктиром підкреслено власне лексичний та лексико-фонетичний архаїзми відповідно. Прийменник: *Побрались и мило літ кілька прожили. / А потім о діти журитись прийшлось* [5, арк. 61-61 зв.]; *На нарід пам'ятаймо всі* [2, 123]. Частка: *Най натішиться серденько / І не розпирє грудь!* [2, 122]. Є у віршах нашого автора й приклад вставних слів: *Чей се колись і в нас настане – / Поб'ються ті лиш, що хотять* [2, 126].

Морфологічні діалектизми (15%) трапляються рідко: *Зимно всім, та не мені... / Там от сяє у вікні – / Там спішує* [5, арк. 75 зв.].

Фіксуємо кілька фразеологічних діалектизмів (5%): *І полетів гетъ у дебру / Коміть головою* [4, арк. 4-7]; *Вже може час з печи паски винимати, / а то, щоб, хрानь Боже, не пересиділись!* [5, арк. 16 зв.-18]. Пунктиром позначено лексико-словотвірний архаїзм.

Лише в одному творі – в «етнографічній розвідці» «Великодні субота» – О. Маковей умисно використав діалектизм. На це вказує виноска на сторінці: *У хаті лиш скриня; маріка* і лави / І стіл на дворі ще – всі вимиті лугом / На сонці ся сушат, а доня ще крісла / Вмиває. // *шафа на миски, тарелі* [5, арк. 16 зв.-18].

Фіксуємо один авторський стилістичний неологізм (0,5%): *И вже зновъ часомъ день ясный / Пбрваный конас* [4, арк. 17].

У п'яти творах О. Маковей використав вульгаризми («не прийняте національною літературною мовою, неправильно, грубо побутове або іномовне слово чи вираз» [1, 145]). Частка таких вживань складає 3,5% від усіх стилістично маркованих слів: *Не зробиш ти зъ мене, вербо, дурака* [4, арк. 69-70]; *Жіночка моя то крєвна, / Гарна, та єще дурна* [5, арк. 83 зв.].

З-поміж запозичених іншомовних слів зупинимось на яскравому прикладі використання мови оригіналу: *Всі нашіі предки говір з собов вели: / «Воскрєсла Русь наша давна прєсвята!» / ...«Jeszcze Polska nie zginęła» / Ов ні ще! Прокинувсь і видивись я: / Суне шайка «patriotyw». / Дим летить за ними, / Вєредує: «Wędzie Polska! / Polskę zbudujemy!»* [4, арк. 46-47]. Підкресленням виділено вульгаризм. Відсоток іншомовних слів у творах нашого автора складає 4. Частка маркованої лексики в ранній творчості становить 65%.

Упродовж 1888 – 1897 років мова нашого автора змінилася. Сукупний відсоток архаїзмів, історизмів, діалектизмів не перевищує 30, тоді як упродовж першого періоду сягав понад 40. Причини такої зміни є об'єктивними і пов'язані з вибором сучаснішої тематики для творів та підвищенням рівня освіченості, ерудованості поета.

Відсоток іншомовних елементів складає 5. Автор використовував як транслітеровані, так і оригінальні варіанти запозичень: *Ах, борц український, прєславний, смачний, / аж очі сміються понурі: / тут борц, і капуста, і м'ясо – і все / ціле українське potpourri* [2, 154-155]; *Нехай мене крають живцем москвофіли, нехай на позорище ставлять газети, – / всі муки і рани, що тяжко*

боліли, / вилічують зараз твої *quodlibet*-у [2, 165]; І в знесили, розбитий нірваною, / тільки чуєш ще тугу без краю: / невже справді лиш *фата-морганю* / суть дороги до правди і раю?! [2, 28].

Сукупний відсоток маркованої лексики у творчому доробку другого періоду становить 35 (від усього масиву лексем).

З погляду маркованої лексики мова останнього періоду найменш виразна з усіх. Відсоткове співвідношення такого виду лексем до немаркованої лексики становить 20% до 80% відповідно.

Аналіз стилістично маркованої лексики усіх віршованих творів О. Маковея виявляє розв'язок його поетичної мови та пильну увагу поета до літературного слова.

Список використаних джерел

1. Літературознавчий словник-довідник / Р. Т. Гром'як, Ю. І. Ковалів, В. І. Теремко. – К. : Академія, 1997. – 752 с.
2. Маковей О. Твори в 2 т. / [авт. передмови Ф.П. Погребенник; упоряд. та авт. приміток О.В.Мишанич]. – К. : Дніпро, 1990.
3. Ткаченко А. Мистецтво слова: підручник для студентів гуманітарних спеціальностей вищих навчальних закладів / Анатолій Ткаченко. – 2-е вид., випр. і доповн. – К., 2003. – 448 с.
4. Відділ рукописних фондів і текстології Інституту літератури ім. Т.Г.Шевченка НАН України. – Ф.59. – № 2753.
5. Центральний державний історичний архів України (м. Львів). – Ф.386. – Оп.1. – № 24.

Summary. The article considers the artistic language of poetic works of O. Makovey. Specifically analyzed using diachrony stylistically marked vocabulary by poet.

Key words: poetic vocabulary, archaisms, historicism, barbarism, dialectisms, vulgarism, neologisms.

Отримано: 25.09.2012 р.

УДК 821.161.2-31.09

Л. М. Сивак

ДУХОВНО-ЕТИЧНА ПРОБЛЕМАТИКА У ЛІРО-ЕПОСІ МИХАЙЛА СТЕЛЬМАХА «ЧОТИРИ БРОДИ»: МОТИВ ГРІХА І ПОКАРИ

У статті визначається духовно-етична проблематика роману М. Стельмаха «Чотири броди», аналізується самотніть художньої інтерпретації добра і зла у міфопоетичному світі митця та християнський мотив гріха і покари у зазначуваному романі.

Ключові слова: роман, ліро-епос, міфопоетика, психологізм, неофольклоризм, гріх, покара.

З точки зору сьогоднішніх невизначеностей у виборі естетичних і моральних орієнтирів у художній, літературно-науковій, освітньо-виховній сферах актуальною залишається передусім увага до творчої індивідуальності в культурному та суспільному житті, у вирішенні проблем, які в даний час набувають особливої значимості у протистоянні національно-духовній нівеляції людини, різним псевдоестетичним концепціям. Звертаючись до проблеми сучасної оцінки творчості М. Стельмаха – талановитого майстра слова, письменника, що творив в умовах ідеократичної соцреалізмівської естетики, нав'язаної тоталітарною системою, важливо утриматись від спрощення та кон'юнктурних ідеологічних «переосмислень», бо, що б сьогодні не закидали його творам, він, безперечно, був і залишається одним із найбільш талановитих і глибоких майстрів у відтворенні селянської теми, інша річ, що не так просто позбутися стереотипів у сприйнятті його спадщини на шляху до об'єктивного її осмислення.

Загальнолюдські цінності, духовні та морально-етичні аспекти у творчості М.Стельмаха є пріоритетними, а тому не можуть втратити своєї актуальності у сьогоденні. На наш погляд, посилення уваги до такого підходу внесе нові імпульси у розуміння природи творчості митця.

Специфіка романного мислення, місце творчої спадщини письменника в українському літературному процесі неодноразово аналізувалися в працях О. Бабишкіна, І. Семенчука, М. Домницького, Г. Штоня, Ю. Бурляя, В. Марка, М. Ткачука, В. Загороднюка, статтях М. Рильського, Л. Новиченка, Є. Гуцала, М. Іщук, М. Гуменного, О. Борзенка, Ю. Мариненка, М. Ткачука тощо.

У ряді робіт з недавнього минулого про творчість письменника в силу відомих причин переважає часто соціологічне начало у трактуванні ідейної проблематики творів. Саме тому у да-